

MATNNING IZOHLI LUG'ATI:

Agressiya. Kimgadir zarar yetkazish uchun yo'naltirilgan jismoniy yoki verbal xulq. Agressiyaning bunday sotsial-psixologik ta'rifi bo'yicha odam aggressiv bo'lmagan holda qaysar, shiddatli bo'lishi mumkin.

Adaptatsiya darajasi fenomeni. Qo'zg'ovchilarning aniq darajasiga moslashish va oqibatda aynan shu darajada sodir bo'ladigan o'zgarishlarga javob berish hamda diqqatni qaratish tendensiyasi.

Adolatli dunyo fenomeni. Dunyo adolatli, shuning uchun odamlar xizmatlariga yarasha narsaga ega bo'lishadi va ega bo'lganlariga yarasha xizmat qilishadi deb ishonishga moyillik.

Atributsiya nazariyasi. Odamlar boshqalarning xulqini qanday tushuntirishadi: harakatlar sababini odamning ichki dispozitsiyalari (barqaror sifatlar, motivlar va ustanovkalar)ga bolashadimi yoki tashqi vaziyatlarga?- haqidagi nazariya.

Atributsiyaning fundamental xatosi. Kuzatuvchilarning xulqqa vaziyat ta'sirini kamsitib va dispozitsiya (ichki shaxsiy sifatlar) ta'sirini bo'rttirib baholash tendensiyasi. (Shuningdek mos kelish ishonchi deb ham atalib, biz aksariyat odamning xulqi uning dispozitsiyalariga mos keladi deb hisoblaymiz).

Axloqiy eksklyuziya. Alohida shaxslar yoki guruhlarni axloq va adolat qonunlari amal qiladigan sohadan tashqarida deb idrok qilish. Axloqiy inklyuziya esa aksincha, boshqalarni axloqiy tamoyillar amal qiladigan soha doirasiga qo'shadi.

Bazaviy baho hatosi. Ayni paytdagi hodisa uchungina xarakterli bo'lgan xususiy faktlar ta'siri ostida bazaviy baholovchi informatsiya (ko'pchilik odamlar haqidagi informatsiya) dan to'liq foydalanmaslik yoki uni payqamaslik tendensiyasi.

Baholash qo'rquvi. Bizni boshqalar qanday baholashlaridan havotirlanishimiz.

Bid'at. Guruh yoki uning alohida a'zolariga nisbatan asossiz salbiy ustanovka.

Bixevorial tasdiq. Ijtimoiy kutishlar odamlarni shunday harakat qilishga majbur qilib, ularning xulqi boshqalarni shu kutishlarni tasdiqlashga undashga sabab bo'ladigan, o'z-o'zidan amalga oshadigan bashoratlar tipi.

"Begona" guruhning gomogenligi samarasi. "Ularning" guruhi "bizning" guruhimizga nisbatan ko'proq bir biriga o'xshaydi. Shunday qilib "ular bir biriga o'xshashadi; biz turli tumanmiz".

Gender. Psixologiyada- "erkak", "ayol" tushunchasiga aniqlik beruvchi sotsial-biologik tavsifnoma. Jins biologik kategoriya bo'lganligi uchun sotsial psixologlar aksariyat biologik asoslangan gender farqlarini "jinsiy farqlar" sifatida qarashadi.

Gender roli. Erkaklar va ayollar uchun ulardan kutiladigan xulq (norma) namunalari to'plami.

Gipoteza(faraz). Erkaklar va ayollar uchun ulardan kutiladigan xulq namunalari to'plami.

Guruhiy qutblanish. Guruh ta'siri tufayli uning a'zolaridagi azaldan mavjud tendensiyalarning kuchayishi; guruh ichida fikrlar bo'linishining o'rniga o'rtacha tendensiyaning o'z qutbiga tortilishi.

Dalillarga qarshi oldindan ishonch. Shaxsiy asossiz fikrni tasdiqlaydigan ma'lumotlarni qidirish tendensiyasi.

Dezinformatsiya samarasi. hodisaning sodir bo'lishida ishtirok etgan odam u haqida yolg'on informatsiya oladi va keyinchalik bu dezinformatsiyani bo'lib o'tgan hodisa haqidagi o'z xotirasiga kiritib qo'yadi.

Deindividuatsiya. O'z-o'zini anglashning yo'qolishi va baholash qo'rquvi; anonimlikni ta'minlaydigan va alohida individga diqqatni tortmaydigan guruhviy vaziyatlarda paydo bo'ladi.

Depressiv realizm. Yengil depressiya holatida (o'z "Men"i foydasiga emas) ob'yektiv mulohazalar, atributsiya va bashoralar tuza oladigan odamlar tendensiyasi.

Determinizm. Bizning butun xulqimiz qandaydir hodisalar ta'siriga bog'liq va shuning uchun erkin namoyon bo'lmaydi deb tasdiqlash.

Diskriminatsiya. Guruh yoki uning a'zolariga nisbatan nohaq salbiy munosabat.

Dushmanlik agressiyasi. Nafrat tufayli uyg'onadigan va shaxsiy maqsadga aylangan agressiya.

Do'stlik-muhabbat. Hayoti bizning shaxsiy hayotimiz bilan chambarchas bog'liq odamga nisbatan his qilinadigan muloyimlik.

Yolg'on konsensus samarasi. Nojoiz yoki samarasiz xulq, biron bir qarashning keng tarqalganligiga oshirib baho berish tendensiyasi.

Yolg'on noyoblilik samarasi. Qobiliyatlar va o'rinli yoki samarali xulq keng tarqalganligi faktini yetarlicha baholay olmaslik tendensiyasi.

Yon berish. Tashqi ta'sirlar ijtimoiy bosimga mos kelsa ham ichki norozilik ishtirok etadigan konformizm.

Jamoachilik. Shaxsiy maqsadlarga nisbatan u yoki bu guruh (odatda, oila yoki ishchi guruh) maqsadlariga ustunlik berish konsepsiyasi. Shunga mos ravishda o'z-o'zini identifikatsiya qilish amalga oshadi.

Identichlilik diffuziyasi. Yosh yigit yoki qiz kasb yoki mafkuraviy e'tiqodlarni tanlash bilan bog'liq identichlilik inqirozini boshdan kechiradigan yoki boshdan kechirmaydigan Ego-identichlilik maqomi, lekin shu bilan birga qiz yoki yigit aniq bir qarorga kelgani yo'q yoki shunday qaror qabul qilishdan hali juda uzoq.

Identichlilik inqirozi. Yosh yigit yoki qiz "Men o'zi kimman?", "Qayoqqa qarab ketayapman?" kabi savollarga zo'r berib javob qidirayotgan vaqt davri. Identichlilik inqirozini boshdan kechirayotgan yoshlarga aksariyat o'z shaxsiy ijtimoiy rollarini aniq tasavvur qilish yetishmaydi va ular ayni vaziyatda o'zlariga qaysi rol ko'proq mos kelishi mumkinligi haqida turli taxminlar qiladilar.

Identichlilikka erishish. Kasb yoki mafkuraviy e'tiqodlarni tanlash bilan xarakterlanadigan inqirozni boshdan kechirish natijasida odam u yoki bu qarorni qat'iy qabul qiladigan Ego-identichlilik maqomi.

Ijtimoiy taqqoslash. O'z fikr va qobiliyatlarini o'zini boshqalar bilan taqqoslash orqali baholash.

Ijtimoiy fasilitatsiya. 1) Birlamchi mazmuni-ko'pchilik orasida oddiy yoki yaxshi tanish vazifalarni yaxshiroq bajarishga undash tendensiyasi. 2) Zamonaviy mazmuni-boshqalar oldida dominant reaksiyalarning kuchayishi.

Ijtimoiy o'rganish nazariyasi. Ijtimoiy xulqqa kuzatish va imitatsiya vositasida hamda mukofotlash va jazolash ta'siri ostida o'rganamiz deb hisoblovchi nazariya.

Ijtimoiy qiziqish. Shaxsiy maqsadlardan ko'ra ko'proq jamiyat manfaatlarini uchun boshqalar bilan o'zaro hamkorlikda namoyon bo'ladigan insoniyatga nisbatan empatiya hissi.

Ijtimoiy yalqovlik. Odamlarning umumiy maqsad uchun o'z kuchlarini birlashtirganlarida, individual ma'suliyatga nisbatan kamroq jon kuydirishlari.

Ingratsiatsiya. Boshqa odamlarni o'ziga moyil qilishga intilish maqsadida, masalan, maqtovg'a o'xshagan strategiyalardan foydalanish.

Individualizm. Guruh maqsadlariga nisbatan o'z shaxsiy maqsadlariga ustunlik berish konsepsiyasi. Bunda o'z-o'zini identifikatsiya qilish o'zini guruh bilan o'xshatish orqali emas balki shaxsiy atributsiyalar vositasida amalga oshiriladi.

Instinktiv xulq. O'rganish bilan bog'liq bo'lmagan, shu turning hamma vakillarida namoyon bo'ladigan tug'ma xulq.

Instrumental agressiya. Qandaydir boshqacha maqsadga erishish vositasi bo'lgan agressiya.

Informatsion ta'sir. Boshqa odamlarning reallik haqidagi mulohazalarini qabul qilish natijasida paydo bo'ladigan konformizm.

Irqchilik. 1) Alohida irq vakillariga nisbatan individual noto'g'ri ustanovkalar va kamsituvchi xulq yoki 2) alohida irq vakillariga tobeklik holati majbur qilinadigan institutsional amaliyot (hatto bu amaliyot bidoat bilan motivlashgan bo'lsa ham).

Ichki guruh e'tirosi. O'z guruhiga ijobiy munosabatda bo'lish tendensiyasi.

Katarsis. Emotsional bo'shanish. Agressiyani katarsis orqali shunday tushuntirish mumkin: individuum agressiv energiyani yoki agressiv harakat vositasida, yoki tasavvurdagi agressiya hisobiga "ozod qilganda" agressiv qo'zghalish susayadi.

Kognitiv dissonans. Biri biriga qarama qarshi bo'lgan ikkita fikr paydo bo'lganligini anglashda paydo bo'ladigan zo'riqish. Masalan, biz yetarlicha asosga ega bo'lmay turib, o'zimizning ustanovkalarimizga qarama-qarshi harakat qilganimizda yoki mantiq boshqasini talab qilib turib boshqa variant foydasiga qaror qabul qilganimizda dissonans paydo bo'ladi.

Kommunikatsiya kanali. Yuzma-yuz, yozma, kinoplyonkada yoki boshqa biron yo'l bilan ma'lumot uzatish usuli.

Konflikt. Idrok qilinadigan harakat va maqsadlar nomuvofiqligi.

Konformizm. Guruhning real yoki tasavvurdagi bosimi ostida xulq yoki e'tiqodlarni o'zgartirish.

Ko'chirish. Agressiyani frustratsiya manbaidan boshqa nishonga o'tkazish. Yangi nishon odatda ijtimoiy ma'qulroq bo'ladi.

Madaniyat. Odamlarning katta guruhi uchun umumiy bo'lgan, avloddan avlodga uzatiladigan tushunchalar, ustanovkalar, odatlar va xulq xususiyatlari.

Ma'qullash. Ijtimoiy bosimga mos harakat va e'tiqodni o'z ichiga oladigan konformizm.

Mukofotlovchi istaralilik nazariyasi. Kimning xulqi biz uchun foydali bo'lsa, yoki kim biz uchun foydali voqealar bilan bog'liq bo'lsa, shu odamlar bizga yoqishi haqidagi nazariya.

Tasviriy idrok. Ko'proq janjallashayotgan tomonlarda paydo bo'ladigan bir-biri haqidagi o'zaro salbiy fikr; masalan, o'z tomoni har doim axloqiy va tinchliksevar, qarshi tomon axloqsiz va agressiv deb hisoblanadi.

Torlik. Bitta odamga to'g'ri keladigan maydonning sub'yektiv yetarli emaslik hissi.

To'laqonli emaslik hissi. Bolalikda paydo bo'ladigan va keyinchalik balog'at yoshida boshqalardan ustunlik uchun kurashga asos bo'lib xizmat qiladigan shaxsiy to'laqonli emaslik, beo'xshovlik va noqobillik hissi.

Ustanovka (attityud). Fikr, hissiyot va maqsadga yoʻnaltirilgan xulqda namoyon qilinadigan, nimagadir yoki kimgadir nisbatan ijobiy yoki salbiy baholovchi reaksiya.

Ustanovkalarini emlash. Keyinchalik yanada kuchliroq hujumga qarshilik uchun zamin hozirlash maqsadida odamlarning ustanovkalariga kuchsiz hujum usuli.

Frustratsiya. Maqsadga yoʻnaltirilgan xulqning tutilib qolishi.

Xindsayt xatosi. Biron-bir odamning natija maʼlum boʻlib boʻlgandan soʻng oʻzining oldindan koʻra bilish qobiliyatini boʻrttirish tendensiyasi. Shuningdek, "men shunday boʻlishini bilardim" fenomeni sifatida ham mashhur.

Oʻz - oʻzini idrok qilish nazariyasi. Shaxsiy ustanovkalardagi ishonchsizlik bizni ular haqida "oʻzimizni kuzatish" - ustanovkalar namoyon boʻladigan vaziyatlar va xulqimizni tekshirish orqali xulosa chiqarishga majbur qiladi deb hisoblovchi nazariya.

Oʻz "Men"i foydasiga moyillik. Oʻz-oʻzini qoyilmaqom idrok qilish tendensiyasi.

Oʻz guruhi foydasi uchun qayurish. Begona guruh aʼzolarining ijobiy xulqini maʼlum oqlashlar bilan tushuntirish; salbiy xulqini ularning dispozitsiyalari bilan tushuntirish (ayni oʻz guruhining shunday xulqini oqlash).

Qiyosiy deprivatsiya. Oʻzining ahvolini boshqalarga nisbatan yomon deb idrok qilish.